

Arhetipul Paștelui în opera lui Nicolae Gogol

Alexandru COCETOV

Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad

alexandru@crestin.md

Abstract: For Gogol, Easter is the biggest and most important holiday. He acknowledges that both for him and for the Russian people, there has not been and will not be more a more important spiritual holiday than the Resurrection of Jesus Christ. Gogol also explained his love for this holiday through the very national character of the Russian, who acknowledges that Christ also came for him, that in the Russian people there is that flame of passion for Him, and that this holiday is celebrated first in Russia and only then in the rest of the world. Gogol brings to attention the special joy that the Russians experience, exclaiming aloud: Christ is risen!

Keywords: *Gogol, Easter, literature, Russia, holiday.*

Cercetătorul în filologie Ivan Andreevich Esaulov consideră că Gogol a fost „primul dintre scriitorii ruși” care „a avut meritul de a formula cu exactitate și precizie semnificația specială a Paștelui pentru Rusia” [Есаулов 2004].

Profesorul Esaulov remarcă în scrierile lui Gogol faptul că rușii considerau Sărbătoarea Paștelor ca ceva foarte special. Însuși autorul remarcă în finalul lucrării sale *Pasaje selectate din corespondența cu prietenii* acea imagine clară a Paștelui, în care „există un interes special în poporul rus pentru sărbătoarea Învierii Strălucitoare. O simți mai bine și mai viu” în țara ta (adică Rusia), decât „într-o țară străină” [Захаров, 2014]. De asemenea, Gogol și-a explicat dragostea pentru această sărbătoare prin însuși caracterul național al omului rus, care recunoaște că și pentru el a venit Cristos, că în poporul rus există acea flacără a pasiunii după El și că această sărbătoare se sărbătorește mai întâi de toate în Rusia și apoi în restul lumii. Iar apoi aduce în atenție bucuria specială pe care o experimentează rușii, exclamând cu voce tare: Cristos a înviat!

În renumita sa lucrare *Scrisori din Petersburg din 1836 (Петербургские записки 1836 года)*, Gogol descrie foarte pronunțat atitudinea lui față de Învierea Domnului și despre lucrurile pe care le face în ajunul sărbătorii. Mai întâi de toate, dramaturgul rus consemnează perioada de pregătire, și anume cea a postului mare, care aduce un calm în inimele rușilor și o liniște formidabilă. Este momentul când fiecare creștin, după cum remarcă însuși autorul, se analizează în mod individual: „Oprește-te,

creștine; uită-te înapoi la viața ta!” Cu alte cuvinte, lansează o invitație la o analiză a vieții, a credinței, a umblării înaintea lui Dumnezeu. Scriitorul însuși este recunoscător pentru o astfel de vreme de liniște, căci se poate gândi la viața lui și se poate apropia de Dumnezeu prin rugăciune [ГОГОЛЬ, 1937-1952: 177-190].

În mintea lui, postul mare, cel dinaintea Paștelui, este timpul lui de odihnă, timpul liber, timpul în care nimeni nu-l va deranja cu tot felul de conversații vulgare sau despre literatură, premii sau chiar teatru. E vremea în care își poate așeza gândurile și ideile. E timpul în care se poate apropia de Dumnezeu să-și plângă păcatele. Nicolae Gogol remarcă în aceeași scrisoare că „postul în Sankt Petersburg este un festival al muzicienilor.” În această perioadă, multe formații muzicale din toate părțile Europei vin în piața mare a orașului Sankt Petersburg, unde are loc un concert uriaș. Iar numărul muzicienilor poate ajunge și la 400 de persoane (ceea ce era mult pentru acea vreme) [ГОГОЛЬ, 1836: 177-190]. Tabloul postului mare continuă, și de data aceasta apare în imagine Nevskii Prospekt (Bulevardul Neva, care este bulevardul principal al orașului Sankt Petersburg și care a fost proiectat de Petru cel Mare cu scopul de a uni Novgorod de Moscova), care, ca de obicei, „a fost aproape întotdeauna ocupat de oamenii meșteșugari și oficiali” care se înghesuiau la cumpărături, discuții, petreceri [ГОГОЛЬ, 1836: 177-190].

În aceeași scrisoare, Gogol consemnează declarația sa de dragoste. Iar dragostea lui a fost primăvara, postul mare și Învierea Domnului. El consemna că iubește foarte mult primăvara, și:

mi se pare că nimeni din lume nu o iubește la fel de mult ca mine. Cu ea vine tinerețea mea; cu ea, trecutul meu este mai mult decât o amintire: este în fața ochilor mei și este gata să-mi stropască o lacrimă din ochi. Am fost atât de îmbătat de zilele clare și luminoase ale Duminicii lui Cristos [ГОГОЛЬ, 1836: 177-190].

Așa pricepe și descrie Gogol postul mare și pregătirea de duminica de Paște sau Duminica Învierii. O perioadă strălucitoare și plină de tot felul de activități care îl conduc pe om la cea mai mare sărbătoare: Duminica Strălucitoare (Paștele Domnului).

În renumita sa poveste *Duminica luminoasă* (*Светлое воскресенье*), Gogol vorbește despre acea „participare specială a poporului rus la sărbătoarea Sfintei Învierii.” Deși, după cum remarcă V. N. Zaharov, „Gogol a fost întristat de non-fraternitatea societății ruse”, în ceea ce privește celebrarea Sfințelor Paști, în poporul rus „exista ceva care propovăduia” bucuria Paștelor [Захаров: 48]. Scriitorul rus Nicolae Gogol s-a afirmat prin scrierile sale ca unul dintre cei care au redat adevărul vieții și care susțineau ideea că „nicio persoană din Rusia”, inclusiv el, nu vor înceta să sărbătorească Învierea lui Cristos din morți, ci din contra, o vor sărbători cu o mai mare dedicare [ГОГОЛЬ, 1952: 409-418].¹ După părerea dramaturgului, *Duminica luminoasă* nu se poate compara cu nicio altă zi. Indiferent în ce colț al lumii te vei afla, această zi ar

¹ Vezi și: *Пасхальные рассказы*, Том 1, ГОГОЛЬ Н., Лесков Н., Тэффи Н., Короленко В., Салтыков-Щедрин М., Литрес, 2020 (N. V. Gogol, *Opere complete*, Institutul Rus de Literatură, Casa Pușkin, volumul 8, Moscova, Editura Academiei de Științe a URSS, 1952, pp. 409-418. Vezi și: *Poveștile de paști*, volume 1, colecția operelor lui N. Gogol, N. Leskov, N. Teffi, V. Korolenko, M. Saltykov-Shchedrin, Editura Liters, 2020).

trebuie să fie „acea zi sfântă în care întreaga omenire își sărbătorește frăția sfântă, cerească, fără a exclude o singură persoană din ea.” Lupta pe care o ducea clasicul era dorința de a încuraja pe fiecare credincios rus, fiecare om care se sokoate creștin să „introducă legea lui Cristos mai strâns atât în viața de familie, cât și în cea de stat”, ca Cristos să trăiască din plin în viața poporului, nu doar de sărbători [Правмир, 2014]. Este adevărat că Nicolae Gogol, ca nimeni altul, „a reușit să conecteze Paștele cu caracterul național al poporului rus, trecutul și viitorul istoriei Rusiei.” Prin lucrarea sa *Duminica luminoasă*, „el a definit semnificația estetică a acestei sărbători în viața rusă și astfel a predeterminat posibilul ei sens artistic în literatura” neamului rus [Порейк, 2014].

Istoricul Dmitrii Volodihin, spre exemplu, menționează că Gogol, acel scriitor versatil, atent și curios, în lucrarea sa *Duminica luminoasă* a păstrat cele mai „tremurătoare speranțe” ale poporului rus și ale creștinismului rus, chiar dacă mulți dintre rușii din acea perioadă trăiau în deplina furie și interes propriu, care, practic „deveniseră norma celui secol.” Cu toate acestea, Volodihin agreează, deși parțial, cuvintele lui Gogol, prin care clasicul rus menționează faptul că „numai în Rusia se sărbătorește această zi așa cum ar trebui să fie sărbătorită!” După părerea istoricului, cuvintele rostite de Gogol seamănă mai mult cu o dorință arzătoare, decât cu realitatea vieții. Da, rușii sărbătoresc Paștele. Da, pentru ruși această sărbătoare este cea mai importantă dintre toate sărbătorile existente, însă poporul rus încă nu a ajuns la acel standard de a sărbători Învierea lui Cristos așa cum ar „trebui să fie sărbătorită, adică îmbrățișarea aproapei tău cu dragoste adevărată, neipocrită, cu empatie față de aproapele și făcând bine pentru el.” Iar aceste lucruri și altele ar putea duce la învierea și renașterea adevărată a „spiritului creștinesc din Rusia” [ВОЛОДИХИН, 2014]. Învierea lui Cristos este baza și cununa credinței noastre, este primul și cel mai mare adevăr care este stocat în sufletul fiecărei persoane, al unui adevărat creștin [Порейк, 2014].

Suflete moarte aduce în atenția cititorului câteva aspecte importante din folclorul ucrainean și rus; aspecte mitologice din aceste țări; aspecte biblice și tradiționale ale neamului rus. Astfel că, în lucrarea *Suflete moarte*, Paștele capătă și o altă nuanță decât învierea lui Cristos. Spre exemplu, cercetătorul A. H. Golidenberg, în lucrarea sa *Creativitatea lui Gogol într-un context mitologic și literar*, trage o linie prin volumele lui Gogol și spune că toate cele trei volume arată câte o latură a sărbătorii Învierii Domnului. Mai întâi de toate, finalul volumului întâi le dezvăluie cititorilor ideea „reînvierea eroilor din roman.” Cel de-al doilea volum, ale cărui acțiuni încep chiar în ajunul Învierii (primăvara), aduce în atenție și perioada săptămânii lui Toma dar și povestea folclorică prin care aflăm că, „în perioada Paștelui, strămoșii vizitează pământul și casele lor și, de asemenea, își sărbătoresc Paștele, numit Paștele morților.” Iar „învierea spirituală a protagonistului poemului lui Gogol urma să aibă loc” abia în cel „de-al treilea volum al acestuia” [ГОЛЬДЕНБЕРГ, 2019: 27-30]. Astfel că Gogol își inundă operele nu doar cu textul biblic, ci adaugă și componentele folclorice, mitologice și calendaristice ale poporului său [ГОЛЬДЕНБЕРГ, 2016: 5-9].

Imaginea Învierii Domnului în contextul Paștelui este foarte des întâlnită în literatura rusă a secolului al XIX-lea. Fiecare mare scriitor rus a încercat să aducă în atenție câte o latură importantă a celei mai iubite sărbători a poporului rus. Spre exemplu, prin opera sa, Krîlov remarcă nevoia de milă și dependența de Dumnezeu, iar ca rezultat, omul trebuie să se încreadă în totalitate în Dumnezeu. Datorită aportului celorlați scriitori ruși din secolul al XIX-lea, se poate ajunge la concluzia că fiecare dintre ei privea la învierea Domnului ca la cea mai importantă sărbătoare, ca la cel mai extraordinar eveniment din tot anul, pentru că era proclamată vestea învierii lui Cristos, vestea că oamenii, datorită jertfei și biruinței Sale, pot avea acces direct la Dumnezeu Tatăl. Iar A. V. Gurbanova (într-un comentariu pe baza operei lui Feodor Sologub) spunea că „Paștele reprezintă momentul în care toată lumea așteaptă o minune” [Гурбанова 1, 2018: 192], și anume cea a mântuirii, a bucuriei că ești copilul lui Dumnezeu, că ești înfiat și faci parte din familia dumnezeiască. Cât despre Dostoievski, pentru el Paștele însemna mântuirea, restaurarea și învierea sufletelor. Însă acest suflet, după cum scrie Sologub, are nevoie de o schimbare lăuntrică făcută de Cel înviat de sus, adică Cristos. Pentru a înțelege imaginea pascală sau a Învierii lui Cristos din perspectiva scriitorilor ruși din secolul al XIX-lea, e nevoie de înțelegerea clară a ideii și a scopului cu care aceștia și-au scris operele. Deși au trăit în același secol, în aceeași cultură și vorbeau aceeași limbă, fiecare în parte a fost influențat de părinți, circumstanțe, studii sau de alți scriitori. Unul dintre elementele comune ale scriitorilor secolului al XIX-lea, precum Feodor Dostoievski, Nicolae Gogol, Feodor Sologub, Ivan Krîlov, a fost Sfânta Scriptură. Pentru ei, această carte a fost cartea de căpătâi și sursa principală de apropiere de Dumnezeu și muza pentru crearea celor mai profunde scrieri literare [Мочульский, 2017].

Odată cu adoptarea creștinismului sau a dezvoltării mai ample a principiilor biblice, scrierea rusă începe să se dezvolte mult mai rapid și mult mai profund. Pentru promotorii literaturii ruse, cartea era cel mai bun mijloc de promovare a valorilor creștine și a credinței creștine. De asemenea, era instrumentul sau ghidul practic al trăirii creștine. Pentru aceasta, scriitorii (în special Feodor Dostoievski, Nicolae Gogol, Feodor Sologub și Ivan Krîlov) au inclus în scrierile lor principiile, practicile și învățăturile biblice, precum: importanța credinței în viața credinciosului, trăirea în sfințenie, ascultarea de Dumnezeu și înțelegerea clară a Învierii lui Cristos, prin care fiecare dintre cei patru scriitori a adus câte o latură distinctivă.

Profesorul literaturii ruse Ivan Esaulov argumentează faptul că valoarea învierii lui Cristos, în lumina operei lui Dostoievski, poate avea greutate doar dacă este însoțită de credință. Pentru acesta, el aduce explicațiile din tabloul *Învierii lui Lazăr* (din romanul „Crimă și pedeapsă”) sau momentul când *Sonia citea Evanghelia* (din același roman), iar Raskolnikov este cel care alege special acest pasaj, ca sursă principală de o întoarcere și înțelegere a pocăinței, a regândirii și a purificării sufletului. De asemenea, acest tablou avea ca scop întoarcerea oamenilor la Cristos, la Fiul lui Dumnezeu, la Domnul domnilor și Împăratul împăraților. Iată ce adaugă profesorul: „Astfel, miracolul Evangheliei învierii are scopul de a învia cititorii care

până acum nu au crezut în Cristos, însă acum pot să facă acest pas al credinței” [Есаулов, 1998: 360-362].²

Introducerea imaginii biblice a învierii/Paștelui în opera lui Dostoievski a avut ca scop primordial aducerea cititorilor la adevărata credință în jertfa Mielului lui Dumnezeu. Iar rezultatul acestei credințe în El este purificarea, împăcarea și o trăire în sfințenie. Atât în romanele sale cât și prin viața sa, Dostoievski susține ideea credinței care trebuie să fie sinceră și din toată inima. De asemenea, scriitorul rus este de părere că persoana care a crezut trebuie să accepte și să împlinească poruncile lui Cristos. Astfel că, prin viață sa, să arate o trăire în ascultare și sfințenie.

V. N. Zaharov îl consideră pe Dostoievski „înaintașul unui nou gen” și anume al celei a „poveștii de Paște.” Pentru că în Rusia (ca și în alte țări), genul „poveștii de Crăciun” (sau cum este adesea numită în tradiția rusă „povestea sfântă”) este foarte larg răspândit, însă Dostoievski este cel care aduce în premieră un nou concept, cel al „poveștii de Paște.” Iar povestea *Băiatul la Cristos în ajunul Crăciunului* [Достоевский, 1982: 457-462] este una dintre operele în care Dostoievski redă acest concept [Захаров, 1994: 37-49].

Pentru Dostoievski, Paștele era cea mai luminoasă sărbătoare a lumii, iar:

pentru prima dată, genul de poveste de Paște al lui Dostoievski este încadrat în povestea scurtă a lui Nelli, din „Umilit și jignit”. Este reprezentat de primul vis al lui Raskolnikov despre bătaia și uciderea lui Savraska, visul muribund al lui Svidrigailov despre fata sinucigașă din „Crimă și pedeapsă,” povestea lui Makar Dolgoruky despre negustorul Skotoboinikov din *The Teenager* și povești din viața bătrânei Zosima din „Frații Karamazov”. O capodoperă a acestui gen este povestea „Omul lui Marey” din „Jurnalul unui scriitor” [Захаров, 1994: 48-49].

„Povestea de Paște ca gen este asociată” cu acele elemente-cheie pe care le introduce Dostoievski în operele sale, cum ar fi Postul, săptămâna patimilor, Paștele, Ziua Sfintei Treimi, care includ „pătrunderea spirituală” și „degenerarea morală a omului,” iar ca rezultat iertarea păcatelor, „mântuirea, restaurarea și învierea sufletelor”. Aceasta fiind cea mai importantă semnificație pe care a introdus-o Dostoievski „în simbolurile calendarului creștin” [Захаров, 1994: 49]. Miracolul jertfei și al învierii Mielului lui Dumnezeu îl schimbă pe păcătos (după cum se poate vedea prin exemplul personajului Raskolnikov) într-o persoană nouă. Iar V. V. Borisova numește acest miracol al transformării omului „un miracol al viselor... un miracol al schimbării la față” [Борисова 1, 2001: 24].

Un alt scriitor prolific care a abordat subiectul învierii lui Cristos este Feodor Sologub. El s-a născut în 1863 și a decedat în 1927. Este unul dintre cei care au rămas în amintirea rușilor ca un romancier, poet, dramaturg și eseist simbolist rus. Nu există o biografie completă a acestui scriitor, însă se crede că a

² Стаття подготовлена на основе доклада, прочитанного автором на Десятом международном симпозиуме по Достоевскому (New York, Columbia University, 23 июля — 2 августа 1998 г.) (Articolul se bazează pe raportul citit de autor la al zecelea simpozion internațional despre Dostoievski (New York, Columbia University, 23 iulie - 2 august 1998).

fost primul om care a introdus în proza rusă elementele morbide (care indică o boală), pesimiste, caracteristice literaturii și filosofiei *fin de siècle* (care vorbesc despre „sfârșitul secolului” și care sunt asociate cu acele mișcări culturale și artistice franceze de la sfârșitul secolului al XIX-lea). De asemenea, el este reprezentantul cel mai înalt al tendinței decadente în literatura rusă și al simbolismului rus [СОЛОГУБ, 1997: 576].

Doctorul în filologie A. F. Gurbanova publică articolul *Nuvela de Paște a lui F. Sologub Mama albă* în care, mai întâi de toate, remarcă inspirația pe care a avut-o Feodor Sologub în dezvoltarea literaturii pascale de pe teritoriul rus, și anume cea din operele „scriitorului german Paul Heisey” (1830-1914, poet, dramaturg, nuvelist, romancier), care a fost situat în fruntea scriitorilor münchenezi, fiind considerat de Gottfried Keller „cel mai valoros tânăr scriitor german” [Гурбанова, 2018: 191]. Fiind pasionat de nuvele, la fel ca și Paul Heisey, F. Sologub crează ceva mai mult – nuvele pascale, care au avut un impact profund asupra culturii și literaturii ruse. A. F. Gurbanova consideră că „poveștile (nuvelele) de Paște” ale lui Sologub „au devenit genurile” lui preferate, pentru că pe parcursul vieții a creat numeroase scrieri pe tematica sărbătorilor de Crăciun, Paște (făcând astfel paralelă între ele), precum povestea „Calea către Emaus,” „Invitatul cu buze roșii,” „Maica albă” etc., iar lupta dintre „diavol și divin este principala problemă în opera sa” [Гурбанова, 2018: 191].

Elementul-cheie din acest roman este „ramura liliacului alb.” Autorul creionează evenimentele din roman în jurul acestui „liliac alb”, care înflorește primăvara, anume atunci când este sărbătorită Învierea. Pentru scriitor „primăvară,” și în special „ramura înflorită a liliacului alb evocă amintiri ale unei iubite decedate și devine un impuls pentru reînnoirea în viața eroului” [Гурбанова, 2018: 192]. De asemenea,

Paștele reprezintă momentul în care toată lumea așteaptă o minune, iar acest miracol se întâmplă în viața a trei eroi: Saksaulova, care găsește o familie, Valeria Mikhailovna, o domnișoară care a găsit dragoste în persoana personajului principal și un băiat, Orfani Alyosha [Гурбанова, 2018: 192].

Datorită circumstanțelor și evenimentelor descrise în roman, A. F. Gurbanova trage câteva concluzii: prima descoperă „acel detaliu (ramura liliacului alb) care schimbă radical viața eroilor,” cea de-a doua concluzie a culorii albe duce inevitabil la „Lumina divină necreată care vine pe lume și sfințește creația lui Dumnezeu,” a treia concluzie este faptul că fiecare dintre personaje, în momentul în care a fost luminat devine „fericit și posesor al propriului salvator.” Cea de-a patra concluzie aduce în atenție înțelegerea dragostei lui Dumnezeu și „fuga de dragostea pământească.” Și în final, ultima concluzie pe care o descrie autoarea articolului este „transformarea” pe care o produce Dumnezeu în om prin Isus Cristos, ca la finalul vieții să fie „îmbrăcați, potrivit Apocalipsei, în Împărăția Cerurilor, în hainele albe ale Divinului.” Astfel spus, *Nuvela de Paște* a lui F. Sologub *Mama albă* aduce în atenție acel „simbol divin al spiritualității superioare,” adică „al purității și al castității” [Гурбанова: 192].

Ivan Krîlov a fost scriitorul care „a lămurit standardele morale ale poporului rus” pentru că a avut „rădăcini creștine ortodoxe.” De asemenea, prin „fabulele sale, el a contribuit la trezirea identității naționale ruse prin adoptarea spiritului limbii naționale.” Pe lângă aceasta, Krîlov a „trăit creativ cu aproape toate genurile de literatură tulbură din vremea sa,” precum necazuri, îngrijorare cu privire la viitor, schimbările politice etc [Лебедев, 2007: 48]. V. I. Calughin remarcă o altă latură a activității lui Krîlov. El spune că după 1806, Ivan Krîlov nu a scris nimic altceva decât fabule, însă, până în 1806, părintele fabulelor rusești a scris o serie de poeme religioase inspirate din cartea Psalmilor. Crearea acestor poeme s-a datorat faptului că Krîlov trebuia să fie deportat în Siberia și frica deportării l-a apropiat de Dumnezeu și de Cuvântul Lui [Калугин: 160]. Spre exemplu, lucrarea *Oda Singurătății* (*Oda Уединение*) [Крылов, 1945: 288-292] este una dintre lucrările fabulistului în care cuprinde cele „două genuri poetice principale: oda și psalmii”, în care sunt prezente „idealurile morale creștine.” Deși nu se regăsește multă literatură care să confirme direct conceptul spiritual al operei lui Krîlov, aceasta nu înseamnă că el nu a fost un om care ținea la valorile creștine, în special la Cuvântul lui Dumnezeu și la sărbătorile creștine [Калугин: 160]. Natalia Goldovskaia remarcă faptul că într-un an, de Paște, Krîlov se afla la o biserică ortodoxă. Chiar dacă unii nu-l cunoșteau personal, ci doar din auzite, aceasta era de ajuns ca dintr-o simplă discuție oamenii să-l recunoască pe marele fabulist al neamului lor. Din istorie, se spune că poetul era respectat în orice loc în care mergea, fie la biserică de ziua Paștelui, fie într-un han. Autoarea aduce în atenție acel moment când Krîlov s-a hotărât să-l ajute pe un general cu niște bani pentru cazare, iar stăpânul hanului l-a remarcat pe Krîlov și i-a spus: „Cum să nu vă cunosc, părinte! Toată lumea vă cunoaște” [Голодовская, 2016: 26-35]. Dacă în *Oda la Psalmul 37*, Krîlov a adus în atenție nevoia mântuirii și a răscumpărării, *Oda la Psalmul 71* dezvăluie mai mult domnia Regelui și stăpânirea Lui asupra întregii lumi, de asemenea, închinarea colectivă adusă de oameni: „Împăratul care stă pe tron,” „mântuirea pe care le-o dă oamenilor,” „popoarele Îl vor binecuvânta” și „toți Îi vor aduce slavă” [Калугин: 163-164].

Scriitorul bisericesc, Călugărul Lazăr (Victor Vasilevici Afanasyev, 1932-2015), „poetul spiritual” și autorul numeroaselor „cărți biografice despre poeții ruși din secolul al XIX-lea”, scrie în articolul său *Ghicitoarea lui Krîlov* despre celebrarea sărbătorii Paștelor în viața bunicului fabulelor. Pentru Krîlov, Paștele era cea mai importantă sărbătoare. În fiecare an, la celebrarea ei, scriitorul rus mergea la Catedrala din Kazani, unde participa la slujba Învierii [Монах Лазарь]. Krîlov „a fost unul dintre acei scriitori” care iubea Scriptura și obișnuia „să citească Biblia în greacă,” iar apoi „compara” manuscrisul din greacă „cu o traducere slavă.” Pe lângă citit, bunicul fabulelor obișnuia vizitarea bisericilor, rostirea rugăciunilor și exercitarea tradițiilor bisericii ortodoxe, precum împărtășirea valorilor [Монах Лазарь].

veșnice – despre adevărurile Evangheliei, despre puterea distructivă a viciului, despre nevoia de a înfrunta gândurile păcătoase, despre sensul vieții, despre acea bogăție care nu fură că toată lumea poate poseda – bătrâni și tineri, deștepți și nu chiar așa, simpli și nobili... Această bogăție este Împărăția lui Dumnezeu [Монах Лазарь].

Concluzia la care ajunge monahul Lazări (Afanasiev) cu privire la viața și conceptul de Paște în scrierile lui Krîlov este că „viața sa, natura, viziunea ortodoxă asupra lumii au fost imprimate organic în fabulele sale.” El aduce „cuvântul direct de salvare a evanghelizării” prin „înțelegerea spirituală a Celui care este Calea, Adevărul și Viața” [Монах Лазарь].

Istoria literaturii ruse aduce în atenția cititorilor săi o paletă largă de scrieri, care vorbesc în mod direct despre conceptul teologic al învierii lui Cristos, precum: Alexandru Pușkin, *Părinții pustiei și soțiile fără prihană* (poem); Alexei Homyakov, *Duminica strălucitoare* (povestea împrumutată din Dicanka); Ivan Turgheniev, *Cristos* (poezie în proză); Anton Cehov, *Studentul* (poveste); Nikolay Nekrasov, *În ajunul unei vacanțe strălucitoare*; Ivan Șmelev, cu povestirile: *Paște, Rozgoviny, Despre Sfânt*; Marina Tsvetaeva, *Crucificarea* (poem); Fyodor Sologub, *Ții minte, nu vei uita!* (poveste) etc. [Дмитренко, 1994] Altfel spus, „textul Paștelui este un fenomen unic în literatura rusă” [Николаева, 2004: 3]. Sau, după cum consideră Nadejda Romașchina în articolul *Învierea lui Cristos și literatura rusă*, „Paștele a devenit un moment-cheie”, în special în „lucrările lui Dostoievski, Cehov, Șmelev.” Iar „sufletul unui scriitor rus nu poate trăi fără dreptul la Înviere” și la cuvintele despre învierea Împăratului împăraților. Romașkina accentuează foarte clar că sufletul unui rus, și nu numai cel al unui scriitor rus, nu-și vede existența împlinită fără acest drept necondiționat – dreptul la Înviere.” Și doar din acest motiv „în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în Rusia apare un nou gen literar” – și anume cel al poveștii Paștelui [Надежда Ромашкина, „Воскресение Христова и русская литература”].

Vorbind în general, se poate spune că creștinismul a avut un impact enorm asupra literaturii mondiale. Multe dintre lucrările literare și-au găsit originea atât în „evenimentele din istoria sacră, cât și amintirea lor – sărbătorile Bisericii (Crăciun, Paște, Treime, Înălțare).” De asemenea, în religia ortodoxă, sărbătoarea Paștelor sau a Învierii Domnului este considerată sărbătoarea sărbătorilor – „o sărbătoare în cinstea învierii lui Cristos din morți. Prin urmare, nu întâmplător în anii 80 ai secolului al XIX-lea a apărut în Rusia un nou gen literar”, și anume cel al – „poveștii Paștelui”, iar persoana care a creat acest stil literar este F. M. Dostoievski, iar cel mai bun exemplu este povestea „Bărbatul Mariei”, din Jurnalul scriitorului, care a fost publicată pentru prima dată în 1989 [Обзор литературы]. Dacă Dostoievski a creat acest stil, Gogol este cel care l-a dezvoltat pe tot parcursul activității sale.

BIBLIOGRAFIE

- Борисова 1, 2001: В. В. Борисова, „Христианская диалогия Ф. М. Достоевского,” *Словесность: приложение к Вестнику Башкирского государственного педагогического университета*, Серия гуманитарных наук, Вып. 1, Уфа, 2001 (V. V. Borisova, „Dialogia creștină a lui F. M. Dostoievski”, *Literatură: Supliment al Buletinul Universității Pedagogice de Stat din Bashkir*, Seria de Științe Umaniste, Vol. 1, Ufa, 2001), p. 24. Достоевский 1982: Ф. М.

- Достоевский, *Собрание сочинений в двенадцати томах*, Том XII, М., Правда, 1982 (F. Dostoevski, *Colecția de lucrări în douăsprezece volume*, volumul XII, Moscova, Editura Pravda, 1982).
- Дмитренко, 1994: Сергей Дмитренко, М., Русская книга, 1994 (*Duminica Învierii*, colecție îngrijită de: Sergei Dmitrenko, Moscova, Editura Cartea Rusă, 1994).
- Есаулов, 2004: Иван Есаулов, „Пасхальность в поэтике Гоголя” (Ivan Esulov, „Conceptul paștelui în poezia lui Gogol”, în *Portalul Ortodox, pravoslavie.ru*), publicat pe 24 noiembrie 2004, sursa: <http://www.pravoslavie.ru/227.html#ftnref1>.
- Есаулов, 1998: Иван Андреевич Есаулов, „Пасхальный архетип в поэтике Достоевского” (Ivan Andreevici Esaulov, „Arhetipul Paștelui în poezia lui Dostoevski.” Articolul se bazează pe raportul citit de autor la al zecelea simpozion internațional despre Dostoevski (New York, Columbia University, 23 iulie - 2 august 1998).
- Гольденберг, 2019: А. Х. Гольденберг, *Творчество Гоголя в мифологическом и литературном контексте: учебное пособие*, Волгоград: Научное изд-во ВГСПУ «Перемена», 2019 (A. Kh. Goldenberg, *Creativitatea lui Gogol într-un context mitologic și literar*: tutorial, Volgograd, Editura Științifică VGSPY „Peremena”, 2019).
- Гольденберг, 2016: А. Х. Гольденберг, „Ночной гость. Мифопоэтический комментарий к поэме Н. В. Гоголя «Мертвые души»”, în *Литература в школе*, № 8, 2016 (A. H. Goldenberg, „Musafirul de noapte. Comentariu mitopoetic asupra poemului lui N. V. Gogol „Sufletele moarte”, în *Literatura școlară*, nr. 8, 2016).
- Голдовская, 2016: Наталия Голдовская, *О верных друзьях и вере*, Живые портреты классиков, Москва, Никея, 2016 (Natalia Goldovskaya, *Despre prieteni fideli și despre credință*, Portrete live ale clasicii, Moscova, Editura Nikaia, 2016).
- Гоголь, 1937-1952: Н. В. Гоголь, *Петербургские записки 1836 года* în Полное собрание сочинений, В 14 т., Т. 8, Ин-т рус. лит. Пушкин Дом, М., Л., Изд-во АН СССР, 1937-1952 (N. V. Gogol, *Notițele din Petersburg din anul 1836* în *Lucrările complete în 14 volume*, volumul 8, Institutul literaturii ruse, Casa Pușkin, Moscova, Leningrad, Editura Academiei de Științe a URSS, 1937-1952).
- Гоголь, 1952: Н. В. Гоголь, *Полное собрание сочинений*, Ин-т рус. литературы (Пушкин. дом), Т. 8, М., Изд-во АН СССР, 1952 (N. V. Gogol, *Volum integral de opere*, Institutul literar (Casa lui Puschin), Vol. 8, Moscova, Editura AN USSR, 1952).
- Гоголь, 1836: Н. В. Гоголь, *Петербургские записки 1836 года* (N. V. Gogol, *Notițele din Petersburg, anul 1836*).
- Гурбанова: А. Ф. Гурбанова, „Пасхальная новелла Ф. Сологуба Белая мама” (A. F. Gurbanova, „Nuvela de Paști a lui F. Sologub, Mama Albă”).
- Гурбанова, 2018: А. Ф. Гурбанова, „Пасхальная новелла Ф. Сологуба Белая мама”, *Журнал: Вестник Тверского государственного университета*, Серия: Филология, Голоса молодых исследователей, Статья в выпуске: 1, 2018 года. (A. F. Gurbanova, „Nuvelă de Paște de F. Sologub - Mama albă”, *Revista Științifică a Universității de Stat*, Seria: Filologia, Vocea tinerilor cercetători, articolul a fost publicat în vol. 1, 2018).
- Калугин: В. И. Калугин, *Молитвы русских поэтов, XI-XIX* (V. I. Kalughin, *Rugăciunile poezilor ruși, sec. XI-XIX*).
- Крылов, 1945: Иван Андреевич Крылов, *Басни, стихотворения, письма*, Том 3, Москва, Гослитиздат, 1945 (Ivan Andreevich Krylov, *Fabule, poezii, scrisori*, volumul 3, Moscova, Editura Goslitizdat, 1945).
- Лазарь: Монах Лазарь (Афанасьев), „Загадка Крылова” (Călugar Lazăr (Afanasiev), „Ghicitoarea lui Krylov”), sursa: <http://pokrov.pro/загадка-крылова/> (accesat la data de 16.06.2020).
- Лебедев, 2007: Юрий Лебедев, *История русской литературы XIX века. В трех частях. Часть 1, 1800-1830-е годы*, Издательский дом, Просвещение, 2007 (Yuri Lebedev, *Istoria literaturii ruse din secolul al XIX-lea în trei părți*. Partea 1, anii 1800-1830, Editura, Pluminism, 2007).

- Мочульский, 2017: К. В. Мочульский, *Великие русские писатели XIX века: публицистика*, Москва, Берлин, Директ-Медиа, 2017 (Lista tutor scriitorilor din secolul XIX se regăsește în această carte: K. V. Mochulsky, *Mari scriitori ruși din secolul al XIX-lea, scrieri*, Moscova, Berlin, Direct-Media, 2017).
- Николаева, 2004: Светлана Юрьевна Николаева, *Пасхальный текст в русской литературе XIX века*, Москва, 2004 (Svetlana Yurievna Nikolaeva, *Textul de Paști în literatura rusă din secolul al XIX-lea*, Moscova, 2004).
- Обзор литературы: Пасхальные мотивы в русской литературе (Revizuirea literaturii: motive de Paște în literatura rusă)*, sursa: http://libr-kingisepp.narod.ru/olderfiles/8/OBZOR_pasha.pdf (accesat la data de 29.09.2020).
- Правмир, 2014: „Николай Гоголь. Светлое Воскресение”, *Правмир*, 23 апрель, 2014 („Nikolay Gogol. Duminica luminoasă”, publicat pe *Pravmir*, a apărut pe 23 aprilie, 2014), sursa: <https://www.pravmir.ru/nikolay-gogol-svetloe-voskresenie/> (accesat la data de 28.10.2020).
- Порецк, 2014: „Святая Пасха в русской классической литературе”, *Порецк* („Sfântul Paște în literatura clasică rusă”, *Poretsk*), sursa: <http://porezk.cap.ru/news/2014/04/19/svyataya-pasha-v-russkoj-klassicheskoy-literature> (accesat la data de 04.11.2020).
- Ромашкина, 2017: Надежда Ромашкина, „Воскресение Христово и русская литература”, *Ревизор* (Ревизор – это новый информационный портал о культуре в России и за рубежом, revizor.ru) 16 апреля 2017 (Nadezhda Romashkina, „Învierea lui Cristos și literatura rusă”, pe platforma culturală rusească *Revizor* (Revizor este un nou portal de informații despre cultura din Rusia și din străinătate, revizor.ru) 16 aprilie 2017), sursa: <https://www.revizor.ru/literature/reviews/voskresenie-hristovo-v-proizvedeniyah-russkih-pisateley/> (accesat la data de 04.11.2020).
- Сологуб, 1997: *Неизданный Федор Сологуб*, Москва, Новое литературное обозрение, 1997 (Pentru detalii vezi: Fyodor Sologub nepublicat, Moscova, Editura Nouă recenzie literară, 1997).
- Володихин, 2014: Дмитрий Михайлович Володихин, „Пасха в русской литературе”, *Фома*, 4 мая 2014 (Dmitry Mikhailovich Volodikhin, „Paștele în literatura rusă” în revista Ortodoxă *Toma*, publicat pe 4 mai 2014), sursa: <https://foma.ru/pasxa-v-russkoj-literature.html> (accesat la data de 05.11.2020).
- Захаров: В. Н. Захаров, „Символика христианского календаря в произведениях Достоевского” (Vladimir Nikolavich Zakharov, „Simbolurile calendarului creștin în operele lui Dostoevski”).
- Захаров, 2014: Владимир Николаевич Захаров, „Символика христианского календаря в произведениях Достоевского,” publicat pe *Императорское Православное Палестинское Общество* (Vladimir Nikolavich Zakharov, „Simbolurile calendarului creștin în operele lui Dostoevski”, publicat pe Societatea Imperială Ortodoxă din Palestina), în 19 septembrie 2014, sursa: <https://www.ippo.ru/news/article/simvolika-hristianskogo-kalendaraya-v-proizvedeniya-202618> (accesat la data de 30.09.2020).
- Захаров, 2014: Владимир Николаевич Захаров „Символика христианского календаря в произведениях Достоевского”, *Императорское Православное Палестинское Общество*, 2014 (Vladimir Nikolavich Zakharov „Simboluri ale calendarului creștin în operele lui Dostoevski”, pagina oficială a *Societatea Palestiniană Imperială Ortodoxă*, 2014), sursa: <https://www.ippo.ru/news/article/simvolika-hristianskogo-kalendaraya-v-proizvedeniya-202618> (accesat la data de 30.09.2020).
- Захаров, 1994: В. Н. Захаров, „Символика христианского календаря в произведениях Достоевского”, *Новые аспекты в изучении Достоевского*, ред. В. Н. Захаров, сб. науч. тр., ПетГУ., Петрозаводск, 1994 (V. N. Zaharov, „Simboluri ale calendarului creștin în operele lui Dostoevski”, în *Aspecte noi din studiul lui Dostoevski*, ediție îngrijită de V. N. Zaharov, colecție de lucrări științific. tr., PetrSU., Petrozavodsk, 1994).